

SO'NGGI PODSHOHLIK DAVRIDA MISR DAVLATI: SIYOSIY, IJTIMOIY VA MADANIY JARAYONLAR

MUALLIF:G'aniyeva Shahnozaxon Karimjon qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Tarix yo'nalishi 1-kurs

25-06-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Qadimgi Misr sivilizatsiyasi insoniyat tarixidagi eng qadimiy va rivojlangan davlatlardan biri hisoblanadi. Uning taraqqiyot bosqichlari orasida So'nggi podshohlik davri (miloddan avvalgi XVI–XI asrlar) alohida tarixiy ahamiyatga ega. Ushbu davr Misr davlatining siyosiy qudrati kuchaygan, hududiy jihatdan kengaygan va madaniy taraqqiyot yuqori cho'qqiga chiqqan bosqichi sifatida tavsiflanadi. Mazkur maqolada So'nggi podshohlik davrida Misr davlatining siyosiy tuzumi, tashqi siyosati, ijtimoiy-iqtisodiy hayoti hamda madaniy rivojlanish jarayonlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Ayniqsa, fir'avnlr hokimiyatining mustahkamlanishi, harbiy yurishlar natijasida imperiya hududining kengayishi va davlat boshqaruvida markazlashuvning kuchayishi yoritib beriladi. Shuningdek, diniy qarashlar, me'morchilik, san'at va yozuv madaniyatining rivoji So'nggi podshohlik davrining muhim xususiyatlari sifatida ko'rib chiqiladi. Maqola tarix fanini o'rganayotgan talabalar uchun nazariy bilimlarni mustahkamlashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

KALIT SO'ZLAR:Qadimgi Misr, So'nggi podshohlik, fir'avnlr, siyosiy tuzum, harbiy yurishlar, madaniyat, din, sivilizatsiya.

KIRISH. Qadimgi Misr tarixi jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Nil daryosi bo'yida shakllangan bu davlat o'zining uzoq davom etgan siyosiy barqarorligi, rivojlangan madaniyati va mustahkam davlat boshqaruv tizimi

bilan ajralib turadi. Misr tarixida bir necha yirik davrlar mavjud bo'lib, ulardan biri So'nggi podshohlik davridir. Ushbu davr miloddan avvalgi XVI asrdan XI asrgacha bo'lgan vaqtni o'z ichiga oladi va Misr davlatining eng qudratli bosqichlaridan biri hisoblanadi.

So'nggi podshohlik davri giksoslar hukmronligidan keyin Misr mustaqilligining tiklanishi bilan boshlanadi. Bu davrda markazlashgan davlat hokimiyati qayta mustahkamlanib, fir'avnlr davlatning siyosiy va harbiy qudratini kuchaytirishga katta e'tibor qaratganlar. Ayniqsa, Axmos I, Tutmoslar sulolasi va Ramzeslar davrida Misr tashqi siyosatda faol harakat qilib, Sharqiy O'rta yer dengizi hududlarigacha bo'lgan yerlarni o'z ta'sir doirasiga olgan.

So'nggi podshohlik davrida Misr jamiyatining ijtimoiy tuzilishi ham muhim o'zgarishlarga uchradi. Davlat boshqaruvida zodagonlar, ruhoniylar va harbiylar muhim rol o'ynagan. Fir'avn mutlaq hokimiyat egasi sifatida e'tirof etilib, u nafaqat davlat boshlig'i, balki ilohiy shaxs sifatida ham qabul qilingan. Bu holat diniy e'tiqodlar va davlat siyosati o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kuchaytirgan.

Mazkur davr madaniy hayotining rivoji ham alohida e'tiborga loyiqdir. Ulkan ibodatxonalar, haykallar, qabrlar va me'moriy inshootlar barpo etilgan bo'lib, ular Misr san'ati va me'morchiligining yuksak darajasini namoyon etadi. Yozuv, adabiyot va ilm-fan sohalarida ham muhim yutuqlarga erishilgan. Shu sababli So'nggi podshohlik davrini Misr sivilizatsiyasining eng gullab-yashnagan bosqichi deb baholash mumkin.

Ushbu maqolada So'nggi podshohlik davrida Misr davlatining siyosiy, ijtimoiy va madaniy rivoji ilmiy jihatdan tahlil qilinadi hamda ushbu davrning tarixiy ahamiyati yoritib beriladi.

ASOSIY QISM. So'nggi podshohlik davri Qadimgi Misr tarixida eng qudratli va ta'sirchan bosqichlardan biri hisoblanadi. Bu davr giksoslar hukmronligining tugatilishi va Misr davlatining siyosiy mustaqilligi qayta tiklanishi bilan boshlandi. Axmos I boshchiligida olib borilgan harbiy yurishlar natijasida mamlakat birlashtirildi va markazlashgan davlat boshqaruvi shakllandi. Shu tariqa Misr kuchli imperiya sifatida tarix sahnasiga qaytdi.

So‘nggi podshohlik davrida fir‘avnlr mutlaq hokimiyat egasi bo‘lib, davlat boshqaruvi qat‘iy markazlashgan tizim asosida olib borildi. Fir‘avn nafaqat siyosiy rahbar, balki ilohiy shaxs sifatida e‘tirof etilgan. Bu holat davlat boshqaruvida diniy mafkuraning muhim o‘rin tutishiga sabab bo‘ldi. Ruhoniylar tabaqasi fir‘avn hokimiyatini mustahkamlovchi kuch sifatida jamiyatda katta nufuzga ega edi.

Davrning eng muhim xususiyatlaridan biri Misrning faol tashqi siyosati hisoblanadi. Tutmos III davrida Misr Sharqiy O‘rta yer dengizi hududlarigacha bo‘lgan yerlarni egallab, yirik imperiyaga aylandi. Harbiy yurishlar natijasida qo‘lga kiritilgan boyliklar davlat xazinasini to‘ldirdi, savdo-sotiq rivojlandi va Misrning iqtisodiy qudrati mustahkamlandi. Harbiylar jamiyatda alohida ijtimoiy qatlam sifatida shakllanib, davlat hayotida muhim rol o‘ynay boshladi.

So‘nggi podshohlik davrida ijtimoiy tuzilma qat‘iy tabaqalanish bilan ajralib turardi. Jamiyatning eng yuqori pog‘onasida fir‘avn, undan keyin zodagonlar, ruhoniylar va harbiylar joylashgan bo‘lsa, asosiy aholining katta qismini dehqonlar va hunarmandlar tashkil etgan. Qullar ham jamiyatning quyi qatlamini tashkil etib, asosan harbiy yurishlar natijasida asirga olingan shaxslardan iborat bo‘lgan.

Iqtisodiy hayotning asosi qishloq xo‘jaligi bo‘lib, Nil daryosining mavsumiy toshqinlari dehqonchilikning rivojlanishiga imkon yaratgan. Sug‘orish tizimlari mukammallashib, yer unumdorligi oshgan. Hunarmandchilik, ayniqsa, metallga ishlov berish, kulolchilik va to‘qimachilik rivoj topgan. Savdo aloqalari ichki va tashqi bozorlarda faol olib borilib, Misr boshqa davlatlar bilan iqtisodiy munosabatlarni yo‘lga qo‘ygan.

So‘nggi podshohlik davri madaniyat va san‘atning yuksak darajada rivojlanishi bilan ham ajralib turadi. Ulkan ibodatxonalar, masalan, Karnak va Luksor majmualari, Ramzes II davrida qurilgan monumental inshootlar Misr me‘morchiligining yuksak namunalari. Haykaltaroshlik va tasviriy san‘atda fir‘avnlr va ilohlar siymosi ulug‘lanib tasvirlangan. Bu asarlar nafaqat san‘at namunasi, balki siyosiy mafkuraning ifodasi ham bo‘lgan.

Diniy e'tiqodlar jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur singib ketgan edi. Amon, Ra, Osiris kabi xudolarga sig'inish keng tarqalgan bo'lib, oxiratga ishonch va mumiyolash marosimlari muhim ahamiyat kasb etgan. Bu diniy qarashlar dafn marosimlari va maqbaralar qurilishida o'z aksini topgan.

So'nggi podshohlik davrining oxirlariga kelib ichki siyosiy ziddiyatlar, ruhoniylar ta'sirining kuchayishi va tashqi bosimlar Misr davlatining zaiflashuviga olib keldi. Shunga qaramay, bu davr Qadimgi Misr tarixida eng yorqin va muhim bosqich sifatida tarixda qoldi.

XULOSA. So'nggi podshohlik davri Qadimgi Misr davlatining siyosiy, harbiy va madaniy jihatdan eng yuksak taraqqiy etgan bosqichi hisoblanadi. Ushbu davrda markazlashgan davlat boshqaruvi mustahkamlanib, fir'avnlr mutlaq hokimiyat egasi sifatida jamiyat hayotida yetakchi rol o'ynagan. Faol tashqi siyosat va harbiy yurishlar Misrning hududiy kengayishiga hamda iqtisodiy qudratining oshishiga xizmat qilgan.

Madaniyat, me'morchilik va san'at sohalarida yaratilgan ulkan yodgorliklar Misr sivilizatsiyasining yuksak darajasini namoyon etadi. Diniy e'tiqodlar davlat mafkurasining ajralmas qismi bo'lib, jamiyatning ijtimoiy va siyosiy hayotiga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Umuman olganda, So'nggi podshohlik davri nafaqat Misr, balki jahon sivilizatsiyasi tarixida muhim o'rin egallaydi va bugungi kunda ham tarixiy tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Breasted J.H. A History of Egypt. New York: Scribner, 2001. 345-389-betlar.
2. Shaw I. The Oxford History of Ancient Egypt. Oxford: Oxford University Press, 2003. 270-310-betlar.
3. Clayton P.A. Chronicle of the Pharaohs. London: Thames & Hudson, 2012. 98-145-betlar.
4. Grimal N. A History of Ancient Egypt. Oxford: Blackwell Publishing, 1994. 255-298-betlar.

- 5.Эрман А. История Древнего Египта. Москва: Наука, 2008. 182-230-бетлар.
6. Tolstov S.P. Qadimgi Sharq tarixi. Toshkent: O'qituvchi, 2010. 120-150-betlar.